

Badacsony, a bor városa

Hogy mikor ültették ezen a tájon az első szőlőtőkét? Pontosan nem tudjuk.

Egyes történettudósok szerint már az igen fejlett mezőgazdasággal rendelkező kelták is műveltek itt szőlőt. A hagyomány Probus római császár nevéhez fűzi a pannóniai, s így a

badacsonyi szőlőkultúra megteremtését is. Probus 276-282 között uralkodott, mocsarakat csapoltatott le, utakat építtetett, szőlőket telepíttetett. A hazájukra-annyira emlékeztető Balaton-felvidéken megtelepedett rómaiak szőlőt is műveltek, akárcsak Itáliában.

A Balaton környékének mezőgazdasági sajátosságainak vizsgálatakor azonban egészen Kr.e. 6000 környékére mehetünk vissza, mikorra már a Mezopotámiában megindult robbanásszerű fejlődés hatására gyökeres fordulat következett be.

Az átmeneti Kőkor rendkívül meleg, csapadékszegény klímája kényszerítette a délebbi földműves kultúrákat, hogy északabbra települjenek. Így az Új Kőkorból Kr.e. 3000 környékére, előzmények nélküli fejlett, kapás földművelést és állattartást találunk a Balaton környékén. Ezt az időszakot követő Réz-és Bronzkor önálló fejlődési szakaszként ékelődött be a térség történelmébe.

A Badacsony környéki régészeti leletek nagyon sok mindenről árulkodnak, tesznek tanúságot a régmúltról. A leletek nagy részét ugyan megsemmisítette az évszázados szőlőkultúra, mely régen feldúlta a hegyoldal őskori sírmezőit. Mégis számottevő az a sorozat, mely a badacsonyi szórványos leletekből a Sümegi Múzeumba került.

A szőlőkultúra megjelenése az ismert források alapján a rómaiakat megelőzi. A Nyugatról hódító útjukra indult kelták, más néven a gallok, Kr.e. a negyedik században a Dunántúlt megszállva, a Balaton vidékén kb. Kr.e. 380-ban jelentek meg.

Badacsony lankáin kelta csontvázas temető árulkodik ottlétükről. A kutatók szerint a kelták főként szőlőt telepítettek a hegyoldalba, hiszen ennél alkalmasabb helyet erre a célra nem is találhattak volna.

Mikor a Dunántúl a Római Birodalom tartománya lett Pannónia néven, Badacsonyt is érintette az Aquincumhoz vezető vagy azt összekötő út. Római út néven még ma is megtalálható a nyomvonala. Itáliai mintára, sorra épültek a villák, a nagybirtokosok, kereskedők, tisztviselők, gazdasági épületekkel körülvett házai, mediterrán arcot kölcsönözve a tájnak. Badacsonyra a földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozó uradalmak villa rustica voltak jellemzőek. A hegy lábánál, Tomajon, még szintén feltárássra vár egy ilyen ún. villa rustica.

Ismert Domitianus császár rendelete, amely a provinciában megtiltotta az újabb telepítéseket, sőt azt is elrendelte, hogy a meglévő szőlők felét pusztítsák ki és gabonát termesszenek helyette.

Kr.u. 92-ben kihirdetett rendelet oka, hogy a pannóniai borok, így a badacsonyi hegyen termő borok rontják az itáliai bor versenyképességét. Ezt a tilalmat két évszázaddal később Probus császár a szívére hallgatva eltörölte, hisz maga is Pannónia szülötte volt, és családjából hozta magával a szőlő tiszteletét.

Pannónia az 5. századtól a népek országútvá vált, mozgalmas élete csak a magyar honfoglalással zárult le. A Balaton vidékét a hunok elől menekülő germán törzsek özönlötték el, majd a népvándorlás első hullámaként megjelentek maguk a hunok is. A Hun birodalom bukása

után rövid ideig a keleti gótoké volt a Balaton környéke, majd később a longobárdoké lett a hatalom. Az ő uralkodásuk sem tartott sokáig, nagy részük Itáliába vonult, átengedve a területet az ázsiai eredetű hódítóknak, az avaroknak. A két és fél évszázados avar uralomnak a frankok vetettek véget. Nagy Károly hadjárata után a megrikult avar és szláv lakossághoz bajorokat és délről szlávokat telepítettek.

Pannóniában a népvándorlás viharos időszakában sem hagytak fel a szőlőtermesztéssel. Az egymást követő hódítók pedig mivel maguk is kedvelték a bort, nem pusztították el a korábbi örökölt szőlőkultúrákat. A honfoglaló magyarok, akik korábban is ismerték és szerették a szőlőt és a bort, ezeken a területeken fejlett szőlőkultúrát találtak. Több századon keresztül a borkezelés még ókori nyomon haladt.

896 táján megérkeztek a Kárpát-medencébe Árpád fejedelem vezetésével a törzsszövetségben élő magyarok, kitérve a besenyők támadása elől. Árpád legelőkelőbb vezéreinek nemzetségei szereztek hatalmas birtokokat a Balaton vidékén. Erről tanúskodnak környékünkön a Lád, a Kál, a Keszi összetételű helynevek. Ebben az időben a szálláshelyeket a szállásbirtokos főemberek nevével jelölték. A Vértócsú-Lád Nemzetség a Badacsony déli lejtőin alakította ki egyik téli szállását. Ennek emlékét őrzi a hajdani Lád falucska neve is, mely Badacsony közvetlen szomszédja Badacsonyládbi nevében él tovább. Érdekes, hogy Bulcsú nevét az általa, illetőleg a nemzetsége által elfoglalt területen nem őrzi település. Apja Kál neve viszont fennmaradt, több környező település is viseli nevét.

Badacsonytomaj névadója a Tomaj Nemzetség, Tanuzoba besenyő vezértől származtatja magát, aki még Taksony fejedelem korában költözött hazánk területére. Valószínűleg a fejedelem besenyő rokonságához tartozott. Tanuzoba fia Urkund (Örkény) volt, és Urkundnak a fia volt Tomaj, az István kori hős. Amikor 997-ben István állt a törzsszövetség élére, a hatalmukat féltő és a régi hithez ragaszkodó nagyurak egy része szembefordult vele és kirobbantották a somogyi Koppány-féle lázadást. A harcban résztvevő kabar hadakat István kabar sógora vezette, az ugyancsak szövetséges besenyők élén pedig a besenyő rokon Tomaj állt, aki aztán szolgálataiért a Balaton északi partján nyerte adományba, többek közt a mai Badacsonytomaj területét. Tomaj helynév tehát puszta személy, illetve nemzetségnévből keletkezett. A településünk nevének előtagjaként szereplő Badacsony hegynév eredete mindmáig tisztázatlan. Az első írásos emlékek a hegy nevének említésével 1344-ből valók. Országos hírűvé azonban csak a 18. és a 19. században vált, főleg Kisfaludy Sándor költészete révén. Sok szállal kötődik a tájhoz, művészetéből vég nélkül lehetne idézni Badacsony dicséretét. Gondoljunk csak a mindmáig leghíresebb Kisfaludy Sándor és Szegedi Róza nevétől elválaszthatatlan 1795-ös badacsonyi szüretre, amelyet Kisfaludy költészete tett ismertté az egész országban. Ezen a szüreten bontakozott ki kettőjük szerelme, amelyből megszületett Badacsony költészete és színes mesevilága. Badacsonyt és az itteni szüreteket nemes birtokosaink hozták divatba a 18. 19 század fordulóján. Szőlőikben díszes présházakat építettek és hírnevük öregbítésére fényes mulatságos szüreteket rendeztek. Az akkori társadalmi élethez hozzátartozott a badacsonyi szüreten való részvétel is. Nem véletlen, hogy 1846. április 4-én a Balaton Gőzhajózási Társaság az épülő hajójának a két évvel korábban elhunyt költő iránti tiszteletből a Kisfaludy nevet adta. Az 1848-as forradalom idején a Badacsonytomajról bevonuló honvédek is a Kisfaludyn utaztak Keszthelyre a hadkiegészítőhöz. A település létalapja évszázadokon át a szőlő volt, valamilyen formában szinte mindenki ebből

élt. A rendes gyakorlat az volt, hogy a földesúr a tulajdonában lévő szőlőt haszonbérbe adta jobbágynak, melyek után a tulajdonjog elismeréséül hegyvámot fizettek. A badacsonyi szőlőhegyen az urasági és adóköteles jobbági szőlők mellett voltak ún. szabad, illetve nemesi szőlők is, amelyek a komporcionátus birtokosok tulajdonát képezték. A környékbeli nemesek közül számosan szereztek szabad szőlőket a hegyen. Ranolder János veszprémi püspök nagy csodálója volt Badacsonynak. A gyönyörű tájjal való találkozását Eötvös Károly meséli el Balatoni utazás című könyvében.

„Egyszer bérma körúton Badacsony vidékére is ellátogatott. Felment a hegy tetejére, s körülment a hegy vállán is. Egy helyen a bazalttoronyok alatt, az omlástól nem messze megállott és körülnézett. És amíg körülnézett: lelke előtt végigvonultak a világ legszebb tájképei: És látta azt, hogy valamennyinél szebb ez a vidék, amelyet ő most lát, s az a pont, ahol ő most áll. Lelkét magasztos érzelmek töltötték el, és nagy gondolat fogalmazott meg agyában. Magához intette uradalmának kormányzóját.

„A mi országunk a legszebb ország, s ez a hely, ahol állunk, a világ leggyönyörűbb vidéke. Ide építetek nekem lakóházat, s fölöttem, a bazalttorony tetejére emeljetek egy óriási keresztet a mi üdvöztetőnk emlékeztetére. És vegyétek meg nekem az elpusztult szőlőket, és tanítsátok meg az embereket az okos szőlőművelésre. Egykor az idegen nemzetek utazói ezren és százezren jönnek ide, majd, hogy amikor már minden szépet láttak, minden szépséget itt együtt lássanak.”

Badacsony irodalmi és művészeti hagyományai színes tárházzal bírnak. Sok művészt ihletett meg a táj páratlan szépsége, a dolgozó emberek hangulata. Csak a legismertebb művészeket említve: Keresztury Dezső, a Nyugat nemzedékéhez tartozó kifinomult stílusú, sokoldalú író, költő, műfordító, irodalomtörténész. Munkásságát befolyásolta szülei badacsonyi szőlősházában eltöltött hosszú nyári hetek hangulata. Itt vállalt sorsközösséget Egry Józseffel, akinek ő hozta a Kossuth Díjat is. Egry József 1928-ban költözött véglegesen Badacsonyba, akinek munkásságára, festményeire méltán vagyunk büszkéek. Nem túlzás azt állítani, hogy nála több aspektusban, napszakban senki nem festette meg a Balatont. A természet és az ember örök viszonya, együvé tartozása, egymással szembenállása, ez volt Egry művészetének fő problémája. Képei ma is sok turistát vonzanak Balaton parti műterem lakásába.

Vég nélkül lehetne sorolni az írókat, költőket, kiket a Balaton és Badacsony páratlan szépsége megigézett. Jankovich Ferenc, Tamás István, Bertényi Iván, Lissák György, Pauler Gyula, Herczeg Ferenc. Térségünk ma élő legnagyobb alakja Udvardi Erzsébet Kossuth díjas festőművész. A Balaton szépségének a tó és a táj harmóniájának az ábrázolása kísérté művészi pályafutásának jelentős szakaszát. Ma vallási és oltárképek festését vállalja. Badacsony mind művészetében, mind történelmi hagyományaiban jelentős múltra tekint vissza. Az idők folyamán mély gyökeret eresztett. Ezekből a gyökerekből táplálkozunk ma is. A Balaton part legfiatalabb városa jelenét és jövőjét ezekre a történelmi hagyományokra építi.

p.s.:

Juhász Gyula: Tonuzóba...Foglár Gábor előadásában

<http://www.youtube.com/watch?v=IY5UJb3p0-w>